

Koncepcia zamerania a podpory výskumu a vývoja v rezorte Ministerstva kultúry Slovenskej republiky na roky 2008 -2010

1. Úvod - súčasný stav

Ministerstvo školstva SR predložilo 21. 8. 2002 do vlády SR materiál *Návrh štátnych objednávok výskumu a vývoja začínajúcich v roku 2002 a ich finančného zabezpečenia*, ktorého súčasťou boli aj štyri *Návrhové listy č.5 a 8.* za Ministerstvo kultúry SR. Ich obsahom boli nasledujúce návrhy štátnych objednávok výskumu a vývoja:

1. Dejiny slovenskej astronómie – riešiteľ Slovenská ústredná hviezdáreň Hurbanovo
2. Výskum, analytické a syntetické zhodnotenie ľudských strát a obetí na Slovensku v rokoch 2. svetovej vojny - riešiteľ Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici
3. Celoslovenské zmapovanie vitráží – riešiteľ Pamiatkový úrad SR
4. Výskum dejín slovenského výtvarného umenia – gotiky, riešiteľ Slovenská národná galéria Bratislava.

(Riešitelia boli vybraní výberovým konaním v roku 2003)

Vláda svojim uznesením č. 912/2002 z 21. augusta 2002 v bode B.5 uložila ministrovi kultúry zabezpečiť financovanie schválených štátnych objednávok v rokoch 2003 až 2005 v rámci záväzných ukazovateľov štátneho rozpočtu rozpočtovej kapitoly MK SR pre riešiteľov štátnych objednávok. V roku 2003 bola ukončená iba úloha č. 4 vydaním reprezentatívnej vedeckej publikácie. Riešenie ostatných úloh sa predĺžilo až do roku 2006. Celkovo bolo na uvedené štyri štátne objednávky výskumu a vývoja v rokoch 2003 – 2006 vynaložených 10 599 335 Sk.

Okrem týchto úloh pokračovali niektoré ďalšie, vyplývajúce z uznesení vlády SR, dohôd o spolupráci, či podporených Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (APVV).

Slovenská národná knižnica na základe uznesenia vlády SR č. 766/2002 z 10. júla 2002 k Programu záchranu, stabilizácie a konzervovania tradičných nosičov informácií v SR, bod B 1 v spolupráci s Ministerstvom školstva pokračovala vo výskumnej časti programu.

Slovenské národné múzeum má zmluvu so Slovenskou akadémiou vied, ktorá predpokladá prípravu a realizáciu projektov propagujúcich výsledky vedy a techniky na pôde SNM. Zároveň realizuje v spolupráci SAV projekt „Dotyky poznania“ podporeného APVV, ktorého cieľom je prostredníctvom súboru aktivít realizovaných v rokoch 2007 – 2009 popularizácia výsledkov vedy a techniky.

Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici získalo 12. decembra 2007 certifikát kvality podľa normy STN EN ISO 9001: 2001 ako vôbec prvá kultúrna inštitúcia v Slovenskej republike. Jedným z hodnotených procesov v rámci procesu hodnotenia kvality bola vedecko - výskumná činnosť.

V období rokov 2001 – 2003 sa organizácie a pracoviská MK SR zapojili do akreditačného procesu a postupne získali osvedčenia o periodickom hodnotení. Na MK SR pracovala Akreditačná komisia MK SR pre výskum a vývoj. Viacerými legislatívnymi úpravami bola táto akreditačná pôsobnosť prenesená na MŠ SR a spomínaná komisia sa v roku 2003 transformovala na Komisiu MK SR pre výskum a vývoj a v októbri 2007 jej vypršal mandát.

Uvedené skutočnosti, zároveň s organizačnými a personálnymi zmenami na MK SR v rokoch 2005 - 2006 a presunmi vecnej pôsobnosti v oblasti vedy a výskumu medzi jednotlivými odbornými sekciami kultúrneho dedičstva bez dokumentačnej kontinuity a personálneho pokrytia, spôsobili výrazné oslabenie koordinačnej funkcie MK SR a znefunkčnenie Komisie MK SR pre výskum a vývoj. V roku 2006 absentoval aj dlhodobý zámer štátnej vednej a technickej politiky. Tento stav spoločne s ukončením uvedených štátnych objednávok výskumu a vývoja viedol k tomu, že pre rok 2007 neboli v rozpočtovej kapitole MK SR plánované žiadne prostriedky na uvedený účel.

V rámci príprav podkladov formou dotazníka pre rezortnú koncepciu zamerania a podpory výskumu a vývoja v rezorte Ministerstva kultúry Slovenskej republiky na roky 2008 – 2010 bolo oslovených všetkých 32 organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR. Z toho reagovalo 21 organizácií a dodatočne ešte ďalšie tri a zaslali vyplnený dotazník. 6 organizácií (Lúčnica, Štátna opera v Banskej Bystrici, Tlačová agentúra SR, Nová Scéna, Slovenská filharmónia, Štátna filharmónia Košice) nevykonávajú žiadnu vedecko-výskumnú činnosť.

5 organizácií (z 18) má vlastné vedecko-výskumné pracovisko: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, Divadelný ústav, Slovenská ústredná hviezdáreň, Národné osvetové centrum, Slovenská národná knižnica.

Organizácie zabezpečujú svoju vedecko-výskumnú činnosť interne resp. externe (na objednávku).

Len 4 (z 18) organizácie sa venujú len jednej úlohe, ostatné organizácie sa venujú paralelne viacerým úlohám.

Všetky organizácie na otázku, či sú výstupy z vedecko-výskumnej činnosti využiteľné v ostatných činnostiach organizácie odpovedali kladne, okrem dvoch, ktoré odpovedali čiastočne. Podobne to bolo s ďalšou otázkou, či organizácie informujú svojho zriaďovateľa o výsledkoch z vedecko-výskumnej činnosti. Len jedna organizácia odpovedala, že čiastočne informujú ostatné odpovedali kladne.

Odborné zaradenie realizátorov vedecko-výskumnej činnosti je najmä ako odborný pracovník pre jednotlivú oblasť.

Tab. 1 Výsledky dotazníkovej akcie

	Zapojené inštitúcie	A 1	B 1	B 2	2	3	4	5	
1.	SND	nie		externe	menej ako 25%	viacerým	áno	čiastočne	teatrológovia a dramaturgovia
2.	SKN Levoča	nie	0	interne	menej ako 25%	jednej	áno	áno	referent
3.	ŠVK BB	nie		ext.,inter.	menej ako 25%	jednej	áno	áno	kurátori, vedúci oddelení
4.	SNM	nie		ext.,inter.	menej ako 25%	viacerým	áno	áno	kurátori zbierok
5.	SNK	áno	10	interne	50%	viacerým	áno	áno	knihovník, vedec-výsk. prac.
6.	PÚ	nie		ext.,inter.	50%	viacerým	áno	áno	pamiatkár, hlavný radca, štátny radca...
7.	SFÚ	nie		ext.,inter.	50%	viacerým	áno	áno	samostatný odborný referent, knihovník
8.	NOC	áno	7/3	interne	100%	viacerým	áno	áno	vedecký pracovníci, odb.prac.
9.	SÚH	áno	6	interne	75%	viacerým	čiastočne	áno	výskumný prac., technik, astronóm, ...
10.	Štát.filh.KE	nie							
11.	ŠVK KE	nie		interne	50%	viacerým	áno	áno	knihovníci
12.	LIC	nie	11	ext.,inter.	75%	jednej	áno	áno	manažér šírenia literatúry
13.	DÚ	áno	5	interne	75%	viacerým	áno	áno	prof.,doc., PhDr., PhD., Mgr.art., Mgr.
14.	Slov. filharmónia	nie							
15.	Nová Scéna	nie							

16.	TASR	nie							
17.	ŠVK PO	nie		objednávka	50%	viacerým	áno	áno	odborný pracovník - bibliograf
18.	Ústav pre vzťahy...	áno	6	interne	75%	viacerým	áno	áno	odborní pracovníci
19.	Štátna opera v BB	nie							
20.	Lúčnica	nie							
21.	UKB	nie		interne	25%	viacerým	áno	áno	vedúci pracovníci odborov
22.	SCD	nie	0	externe	menej ako 25%	viacerým	áno	áno	odborní pracovníci, redaktori
23.	Hudobné centrum	nie		externe	menej ako 25%		častočne	áno	odborní pracovníci
24.	STM	nie		ext.,inter.	25%	jednej	áno	áno	kurátor

organizácie, ktoré nevykonávajú žiadnu vedecko-výskumnú činnosť
organizácie, ktoré majú samostatné vedecko-výskumné pracovisko

- A1 Má vaša organizácia samostatné vedecko-výskumné oddelenie?
B1 Ak áno, koľko ľudí v ňom pracuje?
B2 Ak nie, realizuje vedecko-výskumné úlohy iným spôsobom? (na objednávku, externe)
2 otáz. Definujte koľko percent pracovného času za rok sa venujú vedecko-výskumnej činnosti?
3 otáz. Venujú sa len jednej vedecko-výskumnej úlohe? Alebo paralelne pracujú na viacerých výskumných úlohách?
4 otáz. Sú výstupy z vedecko-výskumnej činnosti využiteľné v ostatných činnostiach Vašej organizácie?
5 otáz. Informujete Vášho zriaďovateľa o výsledkoch z vedecko-výskumnej činnosti
7 otáz. Vymenujte aké je odborné zaradenie realizátorov vedecko-výskumnej činnosti?

V nadväznosti na uvedené i výsledky dotazníkovej akcie možno konštatovať dlhšie trvajúcu nedostatočnú koordinovanosť výskumu a vývoja v rezorte z úrovne MK SR, nedostatočnú organizovanosť a špecializáciu pracovísk aj na výskum a vývoj, a až na výnimky systémovosť riadenia maximálne v rozsahu pokračujúcich programov a konkrétnych organizácií zaoberajúcich sa výskumom a vývojom, respektíve konkrétnych riešiteľských tímov.

Cieľový stav:

Vytvoriť podmienky pre rozvoj vedy a rýchlejšie zavádzanie výsledkov výskumu do praxe si vyžaduje uskutočniť viaceré opatrenia v celom systéme rezortnej vedy. Tieto opatrenia ktoré zohľadnia na jednej strane špecifiká a rozmanitosť kultúrnych prejavov domáceho vývoja a na strane druhej ciele a zámery Lisabonskej stratégie v oblasti vedy a techniky. Jednotlivé ciele a zámery rezortnej koncepcie dlhodobého zámeru musia byť zosúladené a previazané tak, aby pružne reagovali na vnútorné (národné) a vonkajšie (medzinárodné) požiadavky. Ich plnenie bude permanentne monitorované, priebežne vyhodnocované a následne aktualizované, aby veda plnila očakávané poslanie byť neoddeliteľnou súčasťou kultúrneho rozvoja ako súčasť spoločenského rozvoja Slovenska a byť príspevkom ku zvyšovaniu jeho konkurencieschopnosti.

2. Hlavné ciele

Veda a technika ako jeden z troch pilierov rozvoja vedomostnej spoločnosti: *vzdelávanie – veda a technika – inovácie* musia byť v centre pozornosti politických a vládnych orgánov rozhodujúcich o celkovom smerovaní rozvoja Slovenskej republiky, aby plnili úlohu rozhodujúceho rozvojového faktora krajiny. Z uvedeného dôvodu musí rezortná koncepcia v nadväznosti na štátnu a vednú politiku stanoviť také ciele pre rozvoj a využívanie

systému vedy a výskumu, ktorých dosiahnutie zabezpečí od vedy a výskumu očakávanú úlohu rozvojového faktora. Z tohto dôvodu hlavné ciele rezortnej koncepcie sú:

- zvýšenie účasti vedy a výskumu na celkovom poznávaní kultúrnych prejavov a ich rozmanitosti, rozvíjaní vedeckej podstaty¹⁾ ochrany kultúrneho dedičstva a celkovom rozvoji kultúry v Slovenskej republike, to znamená intenzívnejšie zapájanie výsledkov vedy v rezorte do riešenia kultúrnych problémov a ich príspevia i k riešeniu ekonomických a spoločenských problémov Slovenska. Zvyšovanie účasti vedy a výskumu v rezorte na rozvoji krajiny sa prejaví aj zvýšením príspevku Slovenska k celkovému rastu konkurencieschopnosti EÚ,
- zvýšiť účasť vedy a výskumu v rezorte na celkovom rozvoji Slovenska, je potrebné pre ich rozvoj a využívanie zabezpečiť také podmienky, ktoré na jednej strane zohľadnia špecifiká ich vývinu na Slovensku a na strane druhej sa aspoň sprostredkovane zúčastnia vnútroštátnych i medzinárodných procesov smerujúcich k budovania Európskeho výskumného priestoru. Celkovo musia byť podmienky pre fungovanie systému vedy a výskumu aj rezorte zosúladené a previazané tak, aby veda výskum dokázali pružne reagovať na domáce (národné) i zahraničné (medzinárodné) požiadavky.²⁾

3. Koordinácia vedy a techniky

Vzhľadom na súčasný nepriaznivý stav je potrebné v prvom rade:

- pre formuláciu cieľov rozvoja a využívania vedy a výskumu a ich plnenia vytvárať expertné pracovné skupiny zo širokým zastúpením relevantných odborníkov z oblasti kultúrneho a spoločenského života, ústredných orgánov štátnej správy, samosprávy a profesijných organizácií, pracovali by na MK SR pri vecnom útvaru zodpovednom za riadenie a koordináciu výskumu a vývoja, nevylučuje sa ani vytváranie takýchto expertných skupín pri organizáciách zaoberajúcich sa výskumom a vývojom³⁾
- vytvoriť nový poradný orgán ministra kultúry Slovenskej republiky, a to komisiu pre výskum a vývoj so základnou koordinačnou a koncepčnou funkciou v oblasti vedy a výskumu v rezorte aj vo vzťahu k iným rezortom,
- do riešenia koncepčných a koordinačných otázok výraznejšie zapájať odborníkov z kultúrneho a spoločenského života (možno aj individuálne bez toho že by boli členmi oficiálnych expertných skupín) a v uvedených oblastiach úzko spolupracovať s poradným orgánom vlády SR Radou vlády Slovenskej republiky pre vedu a techniku (ďalej len “rada vlády”) a Komisia pre vedomostnú spoločnosť (ďalej len “komisia”),
- koordináciu vedy a techniky v rezorte Ministerstva kultúry SR riešiť v gescii Národného osvetového centra v súčinnosti s vecným útvarom zodpovedným za výskum a vývoj,
- v nadväznosti na očakávané legislatívne zmeny novelou zákona č 172/2005 Z.z. obnoviť zapájanie organizácií do obnoveného akreditačného procesu pracovísk výskumu a vývoja,
- zlepšiť vzájomnú spoluprácu a koordináciu v rámci MK SR medzi vecným útvarom, zodpovedným za výskum a vývoj, vecným útvarom, zodpovedným za štrukturálne fondy, vecný útvarom, zodpovedným za rozvoj informatiky, sekciami ministerstva a v rámci celého rezortu medzi ministerstvom, gestormi štátnych programov a ostatnými organizácie vedy a výskumu,
- uvedené úlohy realizovať s využitím výsledkov personálneho auditu na ministerstve a v organizáciách v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti (k odkazu č. 4).

Plnenie uvedených cieľov úzko nadväzuje na potreby plnenia cieľov Európskeho výskumného priestoru, vyžadujúcich od každého členského štátu EÚ koordinovanie jeho štátnej vednej a technickej politiky s politikou EÚ v tejto oblasti. To znamená spoločný zber a výmenu informácií, identifikáciu spoločných cieľov a pravidelné vyhodnocovanie plnenia cieľov každej štátnej politiky. Z uvedených dôvodov ministerstvá a ostatné ústredné orgány pre zodpovedné plnenie týchto úloh budú potrebovať zodpovedajúci počet štátnozamestnaneckých miest. Tento cieľ je dôležitý aj z toho hľadiska, že úlohou ministerstiev a ústredných orgánov bude zlepšiť vzájomnú spoluprácu a dodržiavať koherentný postup pri realizácii cieľov štátnej vednej a technickej politiky a odvetvových politik. Od každého členského štátu EÚ sa požaduje, aby odborníci výskumu a vývoja, zástupcovia hospodárskej sféry (priemyselnej a pôdohospodárskej) a tiež kultúrneho a spoločenského života boli ministerstvami a ústrednými orgánmi zapájaní už do tvorby zásadných koncepčných materiálov týkajúcich sa vedy a techniky. Očakáva sa tým zlepšenie vzájomnej previazanosti zámerov a cieľov v oblasti vedy a techniky s potrebami užívateľskej praxe. Spolupráca ministerstiev a ústredných orgánov s odborníkmi z uvedených oblastí sa však nebude obmedzovať len na oblasť tvorby koncepčných materiálov, ale rozšíri sa aj pri tvorbe rozhodnutí ministerstiev a ústredných orgánov, monitorovaní plnenia cieľov štátnej vednej a technickej politiky a jej aktualizácii.

4. Infraštruktúra výskumu a vývoja

Na úvod možno konštatovať, že základným predpokladom rozvoja vedy a výskumu i v rezorte Ministerstva kultúry sú disponibilné ľudské zdroje a technická infraštruktúra výskumu a vývoja. Cieľom je v prvom rade:

- zvýšiť záujem mladých ľudí so zodpovedajúcim vysokoškolským vzdelaním pracovať vo vede a výskume,
- zabezpečiť celoživotné vzdelávanie zamestnancov pracujúcich aj v oblasti vedy a výskumu s využitím plánov kvalifikačného rastu,
- zabezpečiť na pracoviskách vedy a výskumu dôsledné programovanie a plánovanie vedeckovýskumnej činnosti tvorbou a realizáciou dlhodobých programov vedecko-výskumnej činnosti (minimálne na 5 rokov) a ročných vykonávacích plánov vedecko-výskumnej činnosti, úzko nadväzujúcich na systémové a vecné priority rezortnej koncepcie,
- vytvárať podmienky pre kontinuálny rast zručností a vedomostí zamestnancov vedy a výskumu v rezorte po ukončení doktorandského štúdia, a tým zvyšovať pridanú hodnotu využiteľnú pre spoločnosť z investícií do vedeckej prípravy,
- usilovať o maximálnu využiteľnosť projektov na vytvorenie postdoktorandských miest podporovaných z prostriedkov Agentúry na podporu výskumu a vývoja (ďalej len „agentúra“) z jej programu „Podpora ľudského potenciálu v oblasti výskumu a vývoja“.

V oblasti technickej infraštruktúry výskumu a vývoja je potrebné najmä:

- intenzívne usilovať o systematickú a kontinuálnu modernizáciu technickej infraštruktúry prostredníctvom podpory z verejných zdrojov (štátneho rozpočtu, štrukturálnych zdrojov) v súlade s princípmi uplatňovanými v Európskom výskumnom priestore,
- využiť prevádzkované virtuálne siete (informačné systémy) a webové stránky organizácií v rezorte i na transfer vedeckých informácií, ich výmenu a vedecké

diskusie s cieľom podporiť základné služby pre slovenské i európske partnerské komunity vedy a výskumu v kultúre.

5. Hlavné úlohy (Systémové priority výskumu a vývoja)

Základné systémové priority, ktoré sú nevyhnutné pre fungovanie systému výskumu a vývoja v rezorte do roku 2010 sú:

- dosiahnuť v rezorte synergický efekt podpory výskumu a vývoja z rôznych zdrojov podpory výskumu a vývoja – štátneho rozpočtu, podnikateľských zdrojov, štrukturálnych fondov a zdrojov 7. rámcového programu EÚ pre výskum, technický rozvoj a demonštrácie, k tomu zabezpečiť úzku spoluprácu vecného útvaru, zodpovedného za vedu a výskum s vecnými útvarmi, zodpovednými za ekonomiku a štrukturálne fondy,
- zvýšiť efektívnosť vedy a výskumu,
- zabezpečiť optimálnu infraštruktúru vedy a výskumu,
- zabezpečiť efektívnu podporu ľudských zdrojov vedy a výskumu a technickej infraštruktúry vedy a výskumu,
- zabezpečiť zodpovedajúcu priamu a nepriamu podporu vedy a výskumu,
- zabezpečiť efektívne využívanie vynakladaných verejných zdrojov (prostriedkov štátneho rozpočtu a štrukturálnych fondov),
- zvýšiť zodpovednosť ministerstva za rozvoj svojho odvetvia prostredníctvom vedy a výskumu, čo sa v praxi malo realizovať tvorbou a implementáciou “rezortných koncepcií výskumu a vývoja” a tiež vyčleňovaním prostriedkov v rozpočtových kapitolách ministerstva na účelovú podporu vedy a výskumu,
- vytvárať podmienky pre rozvoj ľudských zdrojov s osobitným zameraním na motiváciu, uplatnenie mladých pracovníkov vedy a výskumu a ich odborný rast,
- sústavné zlepšovanie zabezpečenia pracovných podmienok (platových, vzdelávacích, technologických, infraštruktúrnych) pre pracovníkov vedy a výskumu v rezorte,
- podpora vzájomnej a všestranne výhodnej mobility pracovníkov vedy a výskumu v rámci rezortného okruhu s vytvorením podmienok pre uplatnenie zahraničných odborníkov v rezorte a pre prípadný návrat našich odborníkov, pôsobiacich v zahraničí,
- zohľadnenie korelácie nadregionálnych a regionálnych potrieb vedy a výskumu v oblasti kultúrneho dedičstva, umenia a osvetu.

6. Vecné úlohy (Vecné priority výskumu a vývoja)

Navrhované vecné priority výskumu a vývoja nadväzujú na prioritu v oblasti kultúry stanovenú pre oblasť kultúry v dlhodobom zámere. Dlhodobý zámer stanovil pre oblasť kultúry v bode 6. Vecné priority výskumu a vývoja, časť 6.1.8. Kultúrne a umelecké dedičstvo, nasledovnú anotáciu a zadanie: „**Globalizácia** prebiehajúca v postmodernej dobe postavila pred spoločnosť niektoré zásadné otázky, ktoré sa dotýkajú nielen ekonomiky, politiky a komunikácie, ale tiež **problémov národnej kultúry a kultúry menšín, kultúrneho dedičstva, jej zachovania a rozvíjania**. Európska únia deklarovala, že chce byť jednotou v rôznosti. Výzva intenzívne skúmať, uchovávať a tam, kde je to možné **digitalizovať a archivovať artefakty národnej kultúry a kultúry menšín, či je to už v oblasti jazyka a literatúry, výtvarného umenia, architektúry, hudby, ľudovej kultúry** je mimoriadne dôležité pre všetky národy Európskej únie. Cieľom výskumného programu je ukázať, že národná kultúra sa vyvíjala v európskom kontexte a do tohto kontextu a do

európskeho vedomia patrí. Vklad Slovenska do európskeho a svetového kultúrneho dedičstva je potrebné intenzívne skúmať a zviditeľniť pre svetovú odbornú a následne aj širšiu verejnosť“.

Dikcia dlhodobého zámeru v časti 8.5.1.5. Odvetvové projekty výskumu a vývoja explicitne stanovuje, že “vecné priority výskumu a vývoja stanovené v rezortnej koncepcii zamerania a podpory výskumu a vývoja pre riešenie odvetvových projektov musia byť odlišné ako vecné priority výskumu a vývoja stanovené v dlhodobom zámere“.

Z korelácie uvedených zadaní vyplýva logický záver, že ak vecná priorita výskumu a vývoja stanovená v dlhodobom zámere je na úrovni národného výskumného programu, tak rezortné vecné priority pre riešenie odvetvových projektov musia byť tými parciálnejšími témami, ktorých riešenie smeruje v prvom rade ku naplneniu národného výskumného programu Kultúrne a umelecké dedičstvo.

Návrh vecných priorít nadväzuje na už prebiehajúce programy, vychádza zo stavu spracovanosti jednotlivých tém a potrieb ďalšieho výskumu a z námetov jednotlivých organizácii v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR.

- Monitorovanie rozšírenia vybraných komponentov biodiverzity (v nadväznosti na národný program biodiverzity Slovenska)
- Archeologický výskum vybraných lokalít Slovenska – Archeológia Malých Karpát (v nadväznosti na predošlú rezortnú koncepciu)
- Interetnické súvislosti národnej kultúry a kultúry etnických minorít (vedecké spracovanie multinacionálneho charakteru kultúry na Slovensku)
- Program Slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie a dejiny knižnej kultúry na Slovensku
- Vývoj slovenskej kinematografie do roku 1990
- Múzejná dokumentácia kultúry všedného dňa v 20. storočí
- Základný pamiatkový výskum územia Slovenskej republiky
- Sociologický výskum, výskum ekonomiky kultúry a interdisciplinárny výskum médií
- Dejiny slovenského divadla - vývin slovenského profesionálneho divadelného umenia
- Kultúrne dedičstvo Slovákov žijúcich v zahraničí
- Výskum religiozity a analýza štátnej politiky voči cirkvám
- História a súčasnosť dizajnu na Slovensku
- Výskum tradičnej ľudovej kultúry a remesiel

Vecné priority výskumu a vývoja realizovať prostredníctvom:

- štátnych programov výskumu a vývoja,
- štátnych programov rozvoja infraštruktúry,
- projektov a programov agentúry,
- projektov podporovaných z operačného programu „Výskum a vývoj“, s možným využitím projektov podporovaných z operačného programu „Vzdelávanie“,
- projektov podporovaných z operačného programu „Konkurencieschopnosť a hospodársky rast“.

7. Podpora vedy a techniky

Žiaľ, táto časť je v dlhodobom zámere najproblematickejšou, nakoľko vychádza prevažne z predpokladov a nie z exaktných východísk.

Prvou, zatiaľ nedoriešenou požiadavkou podľa dlhodobého zámeru je:

„V snahe zabezpečiť nárast výdavkov na vedu a techniku zo štátneho rozpočtu a mať transparentný prehľad o skutočne požadovaných výdavkoch na vedu a techniku vo všetkých rozpočtových kapitolách na nasledujúci rozpočtový rok, bude potrebné, aby ministerstvo (v tomto kontexte Ministerstvo školstva SR – pozn. predkladateľa) koordinovalo v spolupráci so správcami rozpočtových kapitol (ostatné ministerstvá, ústredné orgány a Slovenská akadémia vied) prípravu spoločného návrhu štátneho rozpočtu na vedu a techniku v Slovenskej republike na príslušný rozpočtový rok. Preto cieľom bude v štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok evidovať osobitnú kapitolu “veda a technika v Slovenskej republike”. V praxi to znamená, že ministerstvo bude koordinovať zabezpečenie prostriedkov štátneho rozpočtu v rozpočtových kapitolách ostatných správcov rozpočtových kapitol pre plnenie ich odvetvových rozvojových zámerov prostredníctvom výskumu a vývoja. Tento zámer bude realizovaný aj legislatívnou cestou, a to v rámci novelizácie zákona č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja, ktorá má byť schválená v roku 2008“.

Druhou, zatiaľ nedoriešenou, požiadavkou podľa dlhodobého zámeru je:

„Na zabezpečenie plnenia cieľov a zámerov rozvoja vedy a techniky do roku 2015 budú potrebné celkové výdavky na vedu a techniku vo výške 1,8% z HDP v roku 2015. Dôležitou prioritou v priamej podpore vedy a techniky bude zvýšiť participáciu podnikateľských zdrojov na podpore výskumu a vývoja tak, aby podiel týchto zdrojov na celkovej podpore vedy a techniky dosiahol 2/3 v roku 2015. Preto bude potrebné pre zabezpečenie zvýšenia participácie podnikateľských zdrojov vytvoriť stimuly nepriamej podpory pre podnikateľské subjekty“.

Ďalším predpokladom je, že tendencia stanovenia nárastu celkových výdavkov na vedu a techniku do roku 2015, vrátane nárastu výdavkov zo štátneho rozpočtu, výdavkov z podnikateľských zdrojov a zahraničných zdrojov musí vychádzať zo skutočnosti, že celkové výdavky na vedu a techniku v roku 2015 budú 1,8 % z HDP a že podiel výdavkov z podnikateľských zdrojov v roku 2015 dosiahne hodnotu 2/3 z celkových výdavkov. Údaje o odhadovaných výdavkoch na vedu a techniku v jednotlivých rozpočtových rokoch zo štátneho rozpočtu, podnikateľských zdrojov a zahraničných zdrojov do roku 2015 sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Základné prepočty dlhodobého zámeru sú uvedené v nasledujúcej tabuľke:

Tab.2 Odhad trendov nárastu intenzity výdavkov na vedu a techniku zo štátneho rozpočtu, z podnikateľských zdrojov a zahraničných zdrojov do roku 2015 (v % z HDP)

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
CV	0,68	0,82	0,96	1,10	1,24	1,38	1,52	1,66	1,800
ŠR	0,39	0,412	0,434	0,456	0,478	0,500	0,522	0,544	0,566
PZ	0,25	0,36	0,47	0,58	0,69	0,80	0,91	1,02	1,13
ZZ	0,04	0,048	0,056	0,064	0,072	0,080	0,088	0,096	0,104

Skratky: CV – celkové výdavky na vedu a techniku, ŠR – prostriedky štátneho rozpočtu, PZ prostriedky z podnikateľských zdrojov, ZZ – prostriedky zo zahraničných zdrojov

Vysvetlenie k tabuľke: Pri odhade trendov rastu výdavkov na vedu a techniku z CV, ŠR, PZ a ZZ vychádzame zo skutočnosti, že výdavky na vedu a techniku zo ŠR v roku 2007 sú rozpočtované vo výške asi 7 mld. Sk (údaj MF SR) a zo skutočnosti, že podiely výdavkov ŠR, PZ a ZZ z CV zostanú v roku 2007 na úrovni roku 2005, t.j. výdavky ŠR budú 57% z CV, výdavky z PZ budú 36,6% z CV a ZZ budú 6,4% z CV. Ak výdavky ŠR vo výške 7 mld. Sk predstavujú 57 % z CV, potom PZ (ktoré sú 36,6% z CV) sú 4, 49 mld. Sk a ZZ (ktoré sú 6,4% z CV) sú 0,79 mld. Sk. Na základe uvedeného potom CV (ako ŠR+PZ+ZZ) sú 12,28 mld. Sk, čo je 0,68% z HDP.

Výdavky v roku 2007 zo ŠR (7 mld. Sk) predstavujú 0,39% z HDP, výdavky z PZ predstavujú 0,25% z HDP a výdavky zo ZZ predstavujú 0,04% z HDP.

Ak odhadujeme, že v roku 2015 budú CV predstavovať asi 1,8% z HDP a výdavky zo ŠR majú predstavovať asi 1/3 z CV a výdavky z PZ majú predstavovať asi 2/3 z CV (cieľ Lisabonskej stratégie) a výdavky zo ZZ majú byť na rovnakej percentuálnej úrovni ako v roku 2007 (čo je asi 0,04% z HDP), potom môžeme odhadnúť trend rastu CV, ŠR, PZ a ZZ (v % z HDP) v rokoch 2008 až 2014. Konkrétne údaje sú uvedené v Tab.2.

Z uvedených východísk možno stanoviť aproximatívny rozpočet rezortu na výskum a vývoj využitím stanovených koeficientov, ale aplikovaných nie na rast HDP, ale priemernú výšku výdavkov rozpočtovej kapitoly MK SR na výskum a vývoj v rokoch 2003-2005. Nakoľko pri charaktere, cieľoch a výstupoch výskumu a vývoja v rezorte ťažko možno predpokladať výraznejšiu participáciu prostriedkov z podnikateľských zdrojov i zo zahraničných zdrojov, adekvátnejšie je použiť ako prepočítavací koeficient percentuálny podiel celkových výdavkov v rokoch 2008 – 2010.

Podľa tohto postupu priemerné ročné výdavky na výskum a vývoj v rokoch 2003-2005 v rezorte predstavovali 3 533 000 Sk. Pre rok 2008 by teda výdavky na vedu a výskum v rezorte pre rok 2008 predstavovali 2 900 000 Sk, v roku 2009 3 392 000 Sk a v roku 2010 3 866 000 Sk. Celkovo teda v rokoch 2008–2010 10 158 000 Sk.

Tab. 3 Aproximatívny výpočet nákladov MK SR na výskum a vývoj v rokoch 2008-2010 (v tis.)

2008	2009	2010	Spolu (2008-2010)
2 900	3 392	3 866	10 158

Poznámka :

Nakoľko zdroje na výskum a vývoj vzhľadom na stav v tejto oblasti a doterajšiu koncepcnú i realizačnú neujasnenosť neboli na rok 2008 požadované, ani rozpočtované, bude ich možné v prípade potreby v obmedzenej miere zabezpečiť iba presunom z iných rozpočtových výdavkov.

Podpora vedy a techniky je najdôležitejšou systémovou prioritou. Realizuje sa prostredníctvom dvoch foriem a to priamej a nepriamej podpory. Zvyčajne je pozornosť v tejto oblasti zameraná na priamu podporu, avšak z dôvodu zabezpečenia nárastu podielu podnikateľských zdrojov na rozvoji vedy a techniky podľa cieľa Lisabonskej stratégie, bude potrebné zamerať sa aj na oblasť nepriamej podpory vedy a techniky a stanoviť stimuly pre podnikateľský sektor.

Priama podpora vedy a techniky

V rokoch 2007 – 2013 bude na podpore výskumu a vývoja v Slovenskej republike (okrem už od roku 2004 existujúcej podpory ľudských zdrojov vo výskume a vývoji z Európskeho sociálneho fondu) participovať ďalší zdroj verejných výdavkov a to Európsky fond regionálneho rozvoja. Prostriedky z tohto fondu budú poskytované prostredníctvom operačného programu “Výskum a vývoj”.⁵⁾ Podpora poskytovaná prostredníctvom tohto operačného programu prispieje rozhodujúcou mierou k modernizácii a obnove technickej infraštruktúry výskumu a vývoja.

Nepriama podpora vedy a techniky

Jedným z hlavných cieľov Lisabonskej stratégie je zvýšiť podiel výdavkov podnikateľskej sféry na úroveň 2/3 z celkových výdavkov na vedu a techniku. Preto hlavným cieľom v nepriamej podpore vedy a techniky, bude zavedenie takých daňových nástrojov, ktorých uplatňovaním bude zabezpečené zvýšenie investícií do vedy a techniky podnikateľskými subjektami.

8. Rámcový model organizácie podpory vedy a techniky do roku 2010

Podpora bude čerpaná hlavne z nasledujúcich zdrojov:

- štátneho rozpočtu Slovenskej republiky,
- prostriedkov štrukturálnych fondov Európskej únie,
- podnikateľských zdrojov,
- medzinárodných zdrojov.

Podpora zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky

Zo štátneho rozpočtu bude zabezpečovaná finančná podpora vedy a techniky prostredníctvom rozpočtových kapitol:

- ministerstva (školstva),
- ostatných ministerstiev a ústredných orgánov, ktoré zabezpečujú riešenie svojich odvetvových problémov prostredníctvom výskumu a vývoja,
- Slovenskej akadémie vied.

Podpora vedy a techniky z rozpočtovej kapitoly ministerstva školstva

Prostriedky štátneho rozpočtu určené na podporu vedy a techniky budú naďalej poskytované ako:

- inštitucionálna podpora,
- účelová podpora (prostredníctvom verejnej súťaže – poskytovanie tzv. „grantov“).

Inštitucionálna podpora vedy a techniky (ďalej len „inštitucionálna podpora“) bude poskytovaná prostredníctvom rozpočtových kapitol:

- ministerstva školstva verejným vysokým školám a štátnym vysokým školám,
- Slovenskej akadémie vied štátnym rozpočtovým a štátnym príspevkovým ústavom Slovenskej akadémie vied,
- štátnym rozpočtovým a štátnym príspevkovým rezortným výskumným ústavom, ktorých zriaďovateľmi sú ostatné ministerstvá alebo ústredné orgány.

Účelová podpora vedy a techniky zo štátneho rozpočtu (ďalej len “účelová podpora”) sa bude naďalej uskutočňovať prostredníctvom štátnych programov výskumu a vývoja, štátnych programov rozvoja infraštruktúry výskumu a vývoja, Agentúry na podporu výskumu a vývoja a zavedením novej kategórie tzv. “odvetvových projektov výskumu a vývoja”. Táto kategória projektov bude oficiálne zavedená v rámci novelizácie zákona č. 172/2005 Z. z.

- štátnych programov,
- štátnych programov rozvoja infraštruktúry,
- projektov Agentúry na podporu výskumu a vývoja,
- programov Agentúry na podporu výskumu a vývoja.

Prijímatelia prostriedkov: organizácie sektora vysokých škôl, štátneho sektora výskumu a vývoja, podnikateľského sektora výskumu a vývoja, neziskového sektora výskumu a vývoja, fyzické osoby výskumu a vývoja v zmysle živnostenského zákona.

Štátne programy výskumu a vývoja

Štátne programy budú vychádzať z tém štátnych programov schválených vládou SR v dlhodobom zámere. Budú zabezpečovať plnenie požiadaviek štátu rozvíjať určitú hospodársku alebo spoločenskú oblasť Slovenska prostredníctvom výskumu a vývoja. Ich plnenie bude realizované projektmi štátnych programov, ktorých doba riešenia bude tri maximálne päť rokov. Štátne programy budú formulované na 9 rokov s 3-ročnými kontrolnými etapami ich prehodnotenia a nožnej následnej aktualizácie.

Prijímatelia prostriedkov: organizácie sektora vysokých škôl, štátneho sektora výskumu a vývoja, podnikateľského sektora výskumu a vývoja, neziskového sektora výskumu a vývoja, fyzické osoby výskumu a vývoja v zmysle živnostenského zákona.

Podpora vedy a techniky z rozpočtových kapitol ostatných ministerstiev, ostatných ústredných orgánov a SAV

Prostriedky štátneho rozpočtu budú na podporu vedy a techniky tiež poskytované z rozpočtových kapitol ministerstiev, ostatných ústredných orgánov a SAV ako:

- inštitucionálna podpora,
- účelová podpora.

Inštitucionálna podpora bude poskytovaná na zabezpečenie vykonávania činností:

- štátnych rezortných výskumných ústavov s rozpočtovou alebo príspevkovou formou hospodárenia zriadených jednotlivými ministerstvami alebo ostatnými ústrednými orgánmi, ktoré boli zriadené v štátnom záujme. Tieto inštitúcie však budú musieť pri tendencii zvyšovania výšky účelovej podpory zo štátneho rozpočtu dopĺňať si inštitucionálnu podporu uchádzaním sa o prostriedky z účelovej podpory prostredníctvom vypísanej verejnej súťaže.

Prijímatelia prostriedkov: štátne rezortné výskumné ústavy s rozpočtovou alebo príspevkovou formou hospodárenia zriadené ostatnými ministerstvami alebo ústrednými orgánmi.

Účelová podpora vedy a techniky prostredníctvom ostatných ministerstiev, ostatných ústredných orgánov

Účelová podpora zo štátneho rozpočtu bude poskytovaná nielen z rozpočtovej kapitoly ministerstva (školsťva), ale aj z rozpočtových kapitol ostatných ministerstiev a ústredných orgánov prostredníctvom novej kategórie tzv. „odvetvových projektov výskumu a vývoja“ (ďalej len „odvetvový projekt“). Táto kategória účelovej podpory bude ustanovená v novelizácii zákona č. 172/2005 Z. z. a umožní odvetvovým ministerstvám a ústredným orgánom zabezpečovať rozvoj špecifických potrieb svojho odvetvia v ich kompetencii prostredníctvom výskumu a vývoja.

Odvetvové programy bude možné stanoviť až po uvedenej novelizácii citovaného právneho predpisu na základe schválených vecných rezortných priorít výskumu a vývoja

Prijímatelia prostriedkov: organizácie sektora vysokých škôl, štátneho sektora výskumu a vývoja, podnikateľského sektora výskumu a vývoja, neziskového sektora výskumu a vývoja, fyzické osoby výskumu a vývoja v zmysle živnostenského zákona.

Podpora vedy a techniky zo štrukturálnych fondov Európskej únie

Súčasťou verejných výdavkov podieľajúcich sa podpore vedy a techniky v Slovenskej republike okrem prostriedkov štátneho rozpočtu budú v období rokov 2007 až 2013 aj prostriedky zo štrukturálnych fondov, a to z:

- Európskeho fondu regionálneho rozvoja,
- Európskeho sociálneho fondu.

Z prvého fondu budú tieto prostriedky poskytované prostredníctvom operačného programu „Výskum a vývoj“ a z druhého prostredníctvom operačného programu „Vzdelávanie“. Riadiacim orgánom pre oba operačné programy je ministerstvo školstva.

Prijímatelia prostriedkov: organizácie sektora vysokých škôl, štátneho sektora výskumu a vývoja, podnikateľského sektora výskumu a vývoja, neziskového sektora výskumu a vývoja, fyzické osoby výskumu a vývoja v zmysle živnostenského zákona.

Podpora vedy a techniky z podnikateľských zdrojov

Ďalším zdrojom, ktorý sa bude do roku 2015 spolupodieľať na podpore vedy a techniky v Slovenskej republike budú prostriedky z podnikateľských zdrojov. Bude požadované, aby popri prostriedkoch štátneho rozpočtu sa prostriedky z podnikateľských zdrojov podieľali na riešení:

- štátnych programov,
- štátnych programov rozvoja infraštruktúry,
- projektov agentúry,
- programov agentúry.

Uvedený rámcový model však nie je možné „zmenšiť“ a v takejto podobe transformovať do rezortnej koncepcie. Vychádza totiž iba z predpokladov participácie podnikateľských zdrojov na jednotlivých prvkoch rámcového modelu. Pritom nie je možné vopred predpokladať, do ktorého prvku a akým spôsobom bude rezort a jeho organizácie zapojený, prípadne čerpať ich prostredníctvom finančné prostriedky. Bude naopak potrebné v plnej miere využívať ciele, kritéria, nástroje a procesné postupy stanovené v dlhodobom zámere. To si vyžiada hlbokú znalosť predmetného materiálu zo strany vecných útvarov ministerstva, koordinačných orgánov i samotných organizácií vykonávajúcich výskum a vývoj. Podobne bude potrebné oboznámiť relevantných účastníkov s obsahom novely zákona č. 172/2005 Z. z. po nadobudnutí jej účinnosti. Navrhovaná forma:

- zorganizovať pracovné stretnutie spracovateľov dlhodobého zámeru a novely zákona s cieľom zabezpečiť bezprostrednú informovanosť všetkých relevantných účastníkov procesu výskumu a vývoja,
- stretnutie zopakovať v prípade prijatia ďalších spresňujúcich koncepčných materiálov alebo právnych predpisov.

1. Medzinárodná vedecko-technická spolupráca

Z členstva Slovenskej republiky v EÚ vyplýva pre vedu a techniku náročná úloha v oblasti medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce, ktorou je vyrovnávať sa s problémami, ktoré vyplývajú pre slovenské organizácie výskumu a vývoja zo spoločného európskeho konkurenčného prostredia – byť rovnocenným konkurencieschopným partnerom organizáciám z ostatných členských krajín. Na splnenie tohto predpokladu je potrebné zabezpečiť kvalifikované ľudské zdroje, modernú technickú infraštruktúru a tiež dostatočné domáce finančné zdroje, ktorých spoluúčasť na riešení programov EÚ pre výskum a vývoj je požadovaná Európskou komisiou.

Rovnako medzinárodná vedecko-technická spolupráca vyplývajúca z dvojstranných vládou schválených dohôd o vedecko-technickej spolupráci a z členstva Slovenskej republiky v medzinárodných výskumných centrách predpokladá a ráta aj s dostatočnými zdrojmi na Slovensku, ktoré sú nevyhnutné nielen na podporu mobilit v prípade bilaterálnej spolupráce ale aj na podporu samotnej výskumnej účasti slovenských organizácií v projektoch bilaterálnej spolupráce a v aktivitách medzinárodných centier.

Základným a dlhodobým pretrvávajúcim problémom v podpore medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce sú nedostatočné finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu, ktoré sú nevyhnutné pre rovnocennú aktívnu účasť slovenských organizácií výskumu a vývoja vo všetkých formách medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce. Každoročne sa zvyšujúce členské poplatky Slovenska v medzinárodných organizáciách, ktoré od 1. januára 2007 hradí ministerstvo školstva zo svojej rozpočtovej kapitoly (do 1. 1. 2007 tieto členské poplatky hradilo Ministerstvo zahraničných vecí SR) a povinná 25% účasť národných zdrojov na podpore úspešných projektov 7. RP, riešených organizáciami verejného sektora, vyvolávajú neúnosné zvýšenie nárokov na prostriedky štátneho rozpočtu a stavajú ministerstvo školstva pred neľahkú úlohu určiť priority v oblasti medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce v súlade s disponibilnými zdrojmi štátneho rozpočtu v jeho rozpočtovej kapitole.

V konečnom dôsledku, zákon č. 172/2005 Z. z. ústredným orgánom v § 11 ods.2. písm. d) priamo ukladá, že „metodicky usmerňujú zapájanie právnických osôb uskutočňujúcich výskum a vývoj, ktorých sú zriaďovateľmi alebo ktoré patria do ich vecnej pôsobnosti, do medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce vrátane koordinácie medzinárodných programov výskumu a vývoja a utvárajú podmienky na túto spoluprácu“.

Možno konštatovať, že súčasný stav medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce v oblasti kultúry nie je uspokojivý. Nie je dostatočne využívaný multinacionálny charakter kultúry na Slovensku a jeho potenciál k nadväzovaniu vedecko-technickej spolupráce s materskými krajinami menšín na Slovensku. Ak, tak len na úrovni príležitostných spoločných akcií a kontaktov na úrovni organizácií a nie systémovo na centralizovanej úrovni. Nevyužívajú sa dostatočne prvky komparácie pri skúmaní vzájomných vplyvov a historickom formovaní širšieho kontextu formovania minimálne stredo európskeho kultúrneho priestoru, ani interdisciplinárna spolupráca pri hľadaní vzájomne podmienených geopolitických a kultúrnych väzieb a vplyvov.

Základným kritériom pre stanovenie priorít v oblasti medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce bude podpora takej účasti slovenských organizácií výskumu a vývoja, ktorá bude prínosom predovšetkým pre hospodársky alebo spoločenský rozvoj Slovenskej republiky.

Prioritami v oblasti medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce budú:

- Dôsledné metodické usmerňovanie a výber organizácií výskumu a vývoja v rezorte MK SR pre účasť v medzinárodných organizáciách a na realizácii medzinárodných projektov,
- usilovať, aby sa spolupráca vo výskume a vývoji stala dôležitým prvkom bilaterálnych dohôd a programov medzinárodnej spolupráce v oblasti kultúry,
- trvalá podpora organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR pri získavaní medzinárodných kontaktov vo výskume a vývoji i pri získavaní grantov medzinárodných výskumných úloh.

2. Hodnotenie výskumu a vývoja

Vzhľadom na dikciu a úlohy stanovené v dlhodobom zámere nemá rezort kultúry osobitné špecifiká. Vychádza z dlhodobého zámeru, na základe ktorého sa bude v Slovenskej republike každoročne vykonávať celkové hodnotenie výskumu a vývoja podľa metodiky vypracovanej ministerstvom školstva v spolupráci s ostatnými rozpočtovými kapitolami, ktorá stanoví kritériá hodnotenia podľa ukazovateľov používaných v krajinách EÚ s využitím hodnotenia výskumu a vývoja vykonávaného renomovanými svetovými profesionálnymi organizáciami.

V členských krajinách EÚ sú pre hodnotenie výskumu a vývoja používané dva základné druhy ukazovateľov:

- individuálne ukazovatele,
- združené ukazovatele.

Individuálne ukazovatele výskumu a vývoja sú publikované v ročenkách národných štatistických ukazovateľov, Eurostatu, Európskej komisie, OECD a niektorých ďalších svetových inštitúcií, ako napr. Svetového ekonomického fóra. Individuálne ukazovatele môžeme rozdeliť do nasledujúcich kategórií:

- ukazovatele pre hodnotenie vstupov – zdrojov výskumu a vývoja,
- ukazovatele pre hodnotenie výsledkov výskumu a vývoja a ich účinkov,
- ukazovatele pre hodnotenie využitia výskumu a vývoja.

Združené ukazovatele vznikajú váženou agregáciou niekoľkých individuálnych ukazovateľov. Hodnotia komplexne určitý viacrozmerý fenomén pomocou jediného ukazovateľa (skóre) a dovoľujú porovnať úroveň jednotlivých štátov v tejto oblasti. Nevýhodou je, že výskum a vývoj nie je jediným faktorom určujúcim úroveň tejto oblasti. Združené ukazovatele môžeme rozdeliť do nasledujúcich kategórií:

- ukazovateľ investícií do znalostí,
- ukazovatele vedy a techniky,
- ukazovatele inovačnej aktivity.

Cieľom v oblasti hodnotenia výskumu a vývoja bude zavedenie hodnotenia stavu výskumu a vývoja podľa uvedených ukazovateľov. Vykonávanie celkového hodnotenia výskumu a vývoja na Slovensku podľa uvedených ukazovateľov umožní komplexne

porovnávať stav výskumu a vývoja na Slovensku s ostatnými krajinami sveta a pomôže identifikovať opatrenia potrebné na zlepšenie podmienok výskumu a vývoja na Slovensku.

Hodnotenie zložiek systému výskumu a vývoja

Okrem hodnotenia celkového stavu výskumu a vývoja bude potrebné osobitne sa venovať hodnoteniu parciálnych procesov a zložiek systému výskumu a vývoja. Bude potrebné pokračovať v každoročnom hodnotení všetkých druhov účelovej podpory.

Pre zabezpečenie potrebnej kvality výskumu a vývoja podporovaného z verejných zdrojov bude potrebné zaviesť základný spoločný rámec pre hodnotenie všetkých slovenských organizácií výskumu a vývoja.

V rámci hodnotenia všetkých druhov účelovej podpory poskytovanej z verejných zdrojov budú každoročne hodnotené vecné plnenia štátnych programov výskumu a vývoja, štátnych programov rozvoja infraštruktúry výskumu a vývoja, projektov výskumu a vývoja podporovaných agentúrou, odvetvových projektov výskumu a vývoja, projektov štrukturálnych fondov a 7. rámcového programu. Osobitne dôležité bude hodnotenie konečných výsledkov riešenia uvedených druhov úloh výskumu a vývoja. Ministerstvo školstva v spolupráci s ostatnými rozpočtovými kapitolami vypracuje metodiku, ktorá stanoví kritéria a postupy priebežného a záverečného hodnotenia uvedených druhov účelovej podpory jej vecných prínosov pre hospodársky a spoločenský rozvoj krajiny.

Organizácie výskumu a vývoja, ktorým budú poskytované prostriedky z verejných zdrojov budú musieť v pravidelných štvorročných intervaloch vykonávať svoje hodnotenie za účasti zástupcov ministerstva školstva a iných externých odborníkov. Základný rámec hodnotenia organizácie výskumu a vývoja bude stanovený v metodike, ktorú vypracuje ministerstvo školstva v spolupráci s príslušnými odborníkmi. Základný rámec hodnotenia budú tvoriť kritériá akreditácie organizácií výskumu a vývoja. Ďalšie kritériá hodnotenia zohľadnia rozdiely medzi organizáciami jednotlivých sektorov výskumu a vývoja, a preto budú stanovené ako rámcové a bude v plnej kompetencii jednotlivých sektorov, aké ďalšie kritériá hodnotenia zohľadňujúce špecifiká svojho sektora si stanovia. Kritériá hodnotenia organizácie výskumu a vývoja budú zahŕňať nielen hodnotenie výskumu a vývoja nimi vykonávaného, ale aj hodnotenie efektívneho využívania prostriedkov verejných zdrojov, ako aj schopnosti organizácie na základe svojich výsledkov zabezpečiť prostriedky zo súkromnej sféry.

Podľa dlhodobého zámeru z dôvodu organizačne zabezpečiť proces hodnotenia stavu výskumu a vývoja v Slovenskej republike podľa medzinárodne uznávaných ukazovateľov a proces hodnotenia organizácií výskumu a vývoja, vrátane hodnotenia vysokých škôl a ich výsledkov výskumu a vývoja, bude zriadené centrum pre hodnotenie a certifikáciu výskumu a vývoja. Uvedené centrum bude organizáciám výskumu a vývoja na základe hodnotenia udeľovať osvedčenie o spôsobilosti vykonávať činnosti v oblasti výskumu a vývoja.

Pri uvedenom zadaní nie je potrebné ho osobitne rozpracovávať na podmienky MK SR, nakoľko jeho organizácie výskumu a vývoja budú hodnotené externe.

Navrhovanými pomocnými kritériami pre hodnotenie v rezorte sú:

- odborná spôsobilosť pracovníkov
- kvalita výstupov
- interdisciplinárna vnútrorezortná využiteľnosť výstupov

- efektívnosť vynaložených prostriedkov

11. Popularizácia vedy a techniky

Stanovenie cieľov a zámerov v tejto časti vychádza z materiálu Ministerstva školstva SR „Stratégia popularizácie vedy a techniky v spoločnosti“, ktorá bola schválená vládou SR uzn. č. 103 dňa 7. 2. 2007 a parciálnych stratégií, prijatých v rezorte kultúry.

V súčasnosti jedným z hlavných problémov vedy a techniky nielen na Slovensku ale aj v iných krajinách EÚ je nedostatočné vnímanie ich významu verejnosťou ako faktorov podmieňujúcich hospodársky a spoločenský rozvoj krajiny. Preto popularizácia vedy a techniky, ktorá bude zabezpečovať uvedomovanie si ich významu verejnosťou, bude jedným z hlavných cieľov štátnej vednej a technickej politiky. Bude potrebné systémovo zlepšiť vnímanie vedy a techniky spoločnosťou ako jedného zo základných stavebných kameňov pre zvyšovanie životnej úrovne občanov a celkového rozvoja spoločnosti.

Strategickým cieľom v popularizácii vedy a techniky v spoločnosti bude:

- zvýšenie porozumenia svetu vedy a techniky širokou verejnosťou,
- zlepšenie prístupov k objasňovaniu cieľov a výsledkov výskumu a vývoja,
- prekonávanie komunikačných bariér medzi:
  - zamestnancami výskumu a vývoja na jednej strane a predstaviteľmi rozhodovacej sféry na národnej a regionálnej úrovni na strane druhej,
  - oboma uvedenými stranami a širokou verejnosťou.

Špecifickými cieľmi budú:

- zvýšenie povedomia verejnosti o úlohách vedy a techniky a význame realizácie ich výsledkov v praktickom živote,
- zvýšenie záujmu mladých ľudí o vedu a techniku a o vedeckú kariéru a o pôsobenie vo výskume a vývoji prostredníctvom aj zvýšenej propagácie výsledkov stredoškolskej odbornej činnosti a vysokoškolskej odbornej činnosti,
- zlepšenie komunikačných zručností zamestnancov výskumu a vývoja,
- zvýšenie prestíže a celospoločenského uznania povolania vo výskume a vývoji,
- podpora účasti verejnosti na daniach vo vede a technike prostredníctvom intenzívnejšieho dialógu.

Plnenie týchto cieľov okrem poskytovania finančnej podpory na popularizáciu jednotlivým organizáciám výskumu a vývoja prostredníctvom programu agentúry na podporu popularizácie vedy a techniky, sa bude realizovať aj na národnej úrovni vytvorením Národného centra pre popularizáciu vedy a techniky v spoločnosti (ďalej len “národné centrum”), ktorého existencia bola schválená uznesením č. 103/2007 k materiálu „Stratégia popularizácie vedy a techniky v spoločnosti“. Národné centrum bude súčasťou už existujúcej priamoriadenej organizácie ministerstva školstva Centra vedecko-technických informácií.

Navrhovanými špecifickými formami propagácie v rezorte MK SR sú:

- zabezpečovanie stálych expozícií o významných výsledkoch výskumu a vývoja v Slovenskej republike a ich prínosoch pre rozvoj Slovenska a o histórii vedy a techniky na Slovensku, vytváranie interaktívnych exponátov (Slovenské technické múzeum Košice, Slovenské národné múzeum Bratislava)
- organizačné zabezpečenie popularizácie vedy a techniky vo všeobecnom význame v médiách a prinášanie aktuálnych informácií o prínosoch výsledkov výskumu a vývoja v rezorte
- organizovanie hodnotiacich podujatí výsledkov výskumu a vývoja v rezorte,
- využitie edukačných aktivít múzeí, galérií a knižníc hlavne pri práci s mládežou a organizácia voľnočasových podujatí zameraných na históriu vedy a techniky a jej osobnosti,
- podporovať budovanie a širšie využívať projekt Slovenského národného múzea a Slovenskej národnej galérie Škola v múzeu a galérii, ktorého súčasťou je i vytváranie detských sprievodcov k expozíciám a výstavám, príprava interaktívnych výstav, aktivizujúcich hier a programov približujúcich výsledky vedy a techniky (budovanie a aplikáciu projektu predpokladá aj Stratégia rozvoja múzeí a galérií v Slovenskej republike do roku 2011, ktorú vláda SR schválila uznesením č.1078 z 20.decembra 2006).
- využitie a sprístupnenie výsledkov vedy a výskumu prostredníctvom osvetovej a umeleckej činnosti,
- využitie web stránky MK SR na propagáciu výsledkov výskumu a vývoja v rezorte a poskytovanie základné odborné informácie pre organizácie výskumu a vývoja, prípadne inštalácia newslettera na pravidelné zasielanie odkazu na takúto stránku prostredníctvom e-mailu
- využitie funkčných zbierkových predmetov, alebo replík technických zariadení, a dopravných prostriedkov na názorné ukážky ich činností alebo pohybu.

12. Monitorovanie výskumu a vývoja

V dlhodobom zámere je stanovený cieľ, ktorý v plnej miere akceptuje požiadavku Európskej komisie permanentne sledovať prostredie pre plnenie zámerov a cieľov štátnej vednej a technickej politiky a odvodené i rezortnej a na základe výsledkov monitorovania aktualizovať jej ciele a zámery v súlade s meniacimi sa podmienkami prostredia nielen na národnej úrovni ale aj v rámci EÚ.

Z dôvodu zabezpečiť podmienky pre úspešné fungovanie systému vedy a techniky, ako rozvojového faktora nielen na národnej ale aj na európskej úrovni, musia byť permanentne monitorované a pravidelne prehodnocované a následne aktualizované všetky ciele a zámery “Dlhodobého zámeru štátnej vednej a technickej politiky do roku 2015”, aby veda a technika kontinuálne plnili svoju úlohu v období do roku 2015. Z uvedeného dôvodu bude potrebné:

- v pravidelných ročných intervaloch vypracovávať podklady pre správu o plnení cieľov a zámerov dlhodobého zámeru s návrhom na ich aktualizáciu
- zamerať činnosť Kultúrneho observatória, pracujúceho v rámci NOC aj na úlohy vo vyhodnocovaní výsledkov vedy a výskumu v rezorte ako podkladu pre analytickú a koncepčnú činnosť vecného útvaru osobitne zriadeného v rámci MK SR pre oblasť výskumu a vývoja

Zámery sú v súlade s poslaním Kultúrneho observatória, pracujúceho v rámci Národného osvetového centra.

Záverom možno konštatovať, že ako to vyplýva zo samotného názvu nie je ambíciou tohoto materiálu explicitne stanoviť riešenia v jednotlivých oblastiach, postupové kroky, priamu zodpovednosť a termíny plnenia úloh. Ale v nadväznosti na vládou SR schválený Dlhodobý zámer štátnej vednej a technickej politiky do roku 2015 vypracovať rezortnú koncepcie zamerania a podpory výskumu a vývoja do roku 2010. Obnoviť tak koncepčnú kontinuitu určenia priorít, riadenia, koordinácie a realizácie vedy a výskumu v rezorte ministerstva kultúry a vytvoriť tak základné predpoklady pre vypracovanie nadväznej koncepcie na roky 2011-2015, ako to v bode B.7 ukladá uznesenia vlády SR č. 766 z 12. septembra 2007.

Poznámky:

- 1) Pod vedeckou podstatou ochrany kultúrneho dedičstva rozumieme vykonávanie pamiatkového výskumu, archeologického výskumu (zákon 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu, muzeologického výskumu (zák. 115/1998 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane premetov múzejnej hodnoty a galérijnej hodnoty v znení neskorších predpisov), výskumu historických knižničných dokumentov a fondov (zákon č.183/2000 Z. z. o knižniciach) ako základného výskumu na vedecké spracovanie hnutelných a nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP), archeologických nálezov a nálezísk, zbierkových fondov múzeí a galérií (ZP), výskumu historických knižničných dokumentov (HKD) a fondov(HKF) a iné. Zároveň pod týmto pojmom rozumieme aj aplikovaný výskum zameraný na určenie najvhodnejších technických a technologických postupov pri rekonštrukcii a reštaurovaní NKP, nedeštruktívnych archeologických výskumoch, konzervovaní a reštaurovaní ZP, HKD a HF, vrátane audiovizuálneho kultúrneho dedičstva (filmové pásy , zvukové nosiče atď.).
- 2) Rozumieme pod tým nielen požiadavky na medzinárodnú spoluprácu v oblasti výskumu a vývoja, vyplývajúce z dlhodobého zámeru, ale aj z bilaterálnych dohôd o spolupráci v oblasti kultúry, programov kultúrnej spolupráce s konkrétnymi krajinami,, spoločných medzinárodných projektov (Komisia pre digitalizáciu európskeho kultúrneho dedičstva) a rôznych medzinárodných iniciatív, na ktorých SR a rezort kultúry participujú.
- 3) Zámer vychádza z Opatrenie 3.1a materiálu Stratégia plnenia Dlhodobého zámeru štátnej vednej a technickej politiky do roku 2015 na obdobie do roku 2010 (č. m. UV -24987/2007), ktorý vláda SR schválila uznesením č.79/2008 na svojom zasadnutí 6.2.2008: „Pre formuláciu cieľov rozvoja a využívania vedy a techniky a ich plnenia vytvárať expertné pracovné skupiny – spoločné poradné orgány, v ktorých budú mať zastúpenie ministerstvá, ústredné orgány štátnej správy, orgány regionálnej samosprávy, organizácie všetkých sektorov výskumu a vývoja v SR, priemyslu, poľnohospodárskej a spoločenskej praxe s cieľom zabezpečiť koordinovaný postup“.
- 4) Európska komisia dňa 28.11.2007 oficiálne schválila Operačný program Výskum a vývoj. Celkový rozpočet určený pre tento program na nadchádzajúce programové obdobie predstavuje sumu 1,422 mld. EUR. Riadiacim orgánom tohto operačného programu je Ministerstvo školstva SR a sprostredkovateľským orgánom pod riadiacim orgánom je Agentúra Ministerstva školstva pre štrukturálne fondy EÚ. V rámci operačného programu výskum a vývoj boli navrhnuté štyri prioritné osi. Hlavnou oblasťou podpory tohto operačného programu je podpora výskumu a vývoja, primárne modernizácia a zefektívnenie systému a skvalitnenie infraštruktúry vysokých škôl tak, aby prispievali k zvyšovaniu konkurencieschopnosti ekonomiky, znižovaniu regionálnych disparít, vzniku nových inovatívnych (high-tech) malých a stredných podnikov, tvorbe nových pracovných miest a zlepšeniu podmienok vzdelávacieho procesu na vysokých školách. K podporovaným aktivitám budú patriť: obnova a budovanie technickej infraštruktúry výskumu a vývoja, podpora sietí excelentných pracovísk výskumu a vývoja ako pilierov rozvoja regiónu, podpora nadregionálnej spolupráce, prenos poznatkov a technológií získaných výskumom a vývojom do praxe, rozvoj budovania infraštruktúry vysokých škôl a modernizácia ich vnútorného vybavenia za účelom zlepšenia podmienok vzdelávacieho procesu (iba pre žiadateľov mimo Bratislavského samosprávneho kraja).